

Õigusrahu

Euroopalik riik pole mitte ainult inimeste demokraatliku poliitilise emantsipatsiooni keskkond, vaid ka argielu ruum, kus igapäevategevustes puututakse kokku teistega. Igapäevategevuste isikutevahelisel koordineerimisel pakub abi õiguskorra viiteraamistik, mille modernses riigis kujundavad riigiinstitutsioonid. Ühelt poolt võib seda näha standardiseerivate süsteemide kasvava tungimisenäna inimeste elavikku ja erasfääri (Habermas 1987), teisalt aga isikutevahelist suhtlemist lihtsustavate ratsionaliseeriva õigusrahu aluskeskkonna ja normide kujul üldistatud käitumisnäidiste väljapakkumisenäna riigiinstitutsioonide poolt.

Euroopalik riik on õigusriik, see tähendab reeglite siduvust kõigi jaoks, kontseptuaalset kõrgemalseisvust ükskõik kui suurest isiklikust võimust. Riik on õigusega korrastatud ruum, kus õigusnormid luuakse ja muudetakse vastavalt põhiseaduskorrale ning on kõigile täitmiseks kohustuslikud. Õiguskorda realiseerivad riigivõimuinstitutsioonid, kellel on teistele toimijatele pädevuse jaotamise lõpp-pädevus ning kes vajadusel kasutatakse rikkujate suhtes sunnijõudu ja valdavad selleks niihästi jõumonopoli kui piisavas mahus sunnivahendeid.

Kui idealistliku puhta õigusõpetuse ehk normativismi (vt nt Kelsen 2006) kohaselt ongi riik vaid õiguskorra tuletis, normipüramiidi tehniline ellurakendaja, asetab valdav osa käsitlustest esikohale õiguskorra tegeliku rakendumise ühiskonnas või ühiskonna õigusliku enesekorraldamise (vt nt Raska 2004). Siin muutub oluliseks nii riigiinstitutsioonide kui nende (õiguslike) signaalide legitiimsus.

Weberliku lähenemise kohaselt on õiguskorral põhinev võimu legitiimsus modernse riigi üheks keskseks jooneks. Riigivõimu legitimeerib põhimõtteline võimalus tunnustada tema toimimise alusreegleid mõistuslikuna, seaduste üldistatud ja üldkehtiva süsteemina (Weber 1978). Riigivõimu võib pidada legitiimseks, kuni kodanike käitumine jääb üldjoontes süsteemi piiresse. Inimeste normipärane käitumine ehk õiguskuulekus peegeldab seega kaudselt riigiidentiteedi hädavajalikku miinimumi, leppimist riigivõimu ja selle kujundatava korrastatusega, ühisruumi ratsionaalsusega.

Liikumine euroopaliku süsteemse õigusriigini on olnud pikaajaline ja vaid osalt seotud moodsa riikluse kujunemisega (mahukat ajaloolist kajastust vt nt Hattenhauer 2004). Selle algeid võime näha juba riikliku vägivallamonopoli tekkimises, üldise riigisisese õigusrahu kehtestamises, modernsete üldseaduste ratsionaalse süsteemi kehtestamises positiivse õiguse võimalusi kasutades ning tõhusa ja tervikliku õiguse rakendamise süsteemi kujundamises (kohtud, politsei, täitevamet, vanglad jne).

Uus õigustegelikkus toob kaasa teistsuguse õiguskultuuri. Korrastatud õigusrahu võimaldab sellel põhineva inimekäitumise koodi väljaarenemist. Inimesed niihästi saavad õigusrahu eeldusele tugineda, kasutada ühiskonnas orienteerumise teekaardina ja vastastiksuhtluse ratsionaliseerijana õigusnorme kui üldistatud käitumisnäidiseid (vt Raska 2004) kui autonoomselt kujundada eraõiguslikke keerukamaid käitumisstruktuure (vt nt Coase 2003 käsitus ettevõttest kui tehingukulusid optimeerivast õiguskehamist).

Nii vormub uus igapäevapraktikate struktuur ja muutub realistlikuks neil põhineva solidaarsuse (vt Heater 2004b: 190-191) ulatuslikum väljakujunemine. Korrastatud õigusrahu võimaldab inimestel teineteisega positiivsemas võtmes kokku puutuda ja peaks parandama nii teineteise tunnustamist isikutena, ühtekuuluvustunnet kui rahulolu riigiga hästikorrastatud igapäevaelukeskkonna pakkujana (ning muidugi rahulolematust, kui ta seda ei suuda).